

Aktivity a politický vliv islámských charitativních organizací - zkrácená verze

Activities and Political Influence of Islamic Charitable Organizations

Řešitel a příjemce: Mgr. Pavel Ťupek
Spoluřešitel: Mgr. Ondřej Beránek, Ph.D.

OBSAH

Shrnutí nejdůležitějších zjištění a závěrů studie

Zkrácená studie

- Význam islámských charitativních organizací
- Islámské charity a válka proti terorismu
- Saúdská Arábie
- Al-Qá'ida a afghánské začátky
- Balkán
- Hamás a charitativní organizace v Palestině
- Hizballáh, Írán a bonjádý
- USA
- Západní Evropa

Shrnutí nejdůležitějších zjištění a závěrů studie

Důraz na dobročinnost je trvalou součástí islámského náboženství. Charity v islámské civilizaci hrály vždy důležitou roli v mnoha významných oblastech materiálního i duchovního života. Navzdory proklamovanému ideálu je však historicky doloženo, že namísto nezištné podpory chudých a potřebných byly charitativní organizace a instituce v různých podobách mnohdy zneužívány k odlišným účelům, zejména legitimizaci moci, propagandě, financování válek či získávání si loajality významných složek obyvatelstva. Nejinak je tomu i dnes.

Ačkoliv dnes zcela nepochybně existuje mnoho menších, bezesporu zcela legitimních islámských dobročinných nadací a institucí, které jsou věrné koránskému ideálu a směřují své aktivity téměř výhradně na pomoc potřebným, jejich aktivity nepřesahují tento rámec a jejich politický vliv je zcela zanedbatelný a tudíž jako takové nejsou předmětem této studie. Naproti tomu většina významných a větších nadací s celosvětovou působností vykazuje značný politický, ekonomický a ideový vliv a vazby na různé islámské státy i politické organizace. Některé z nich představují i bezpečnostní riziko nejen pro blízkovýchodní státy, ale díky své globální (nadmárodní) působnosti i pro islámské periferní oblasti, a co je důležitější, v rostoucí míře i pro západní společnosti. Je ale třeba opětovně zdůraznit, že se jedná o zneužití islámu jako takového, neboť tato nálepka často dodává legitimitu hnutím s jasnou politickou agendou a různou ideologií.

Islámské charitativní organizace se ukázaly být rovněž účinným nástrojem v mobilizaci politické podpory v těch zemích, ve kterých stát nedokázal plně uspokojit sociální potřeby všech obyvatel. Mnoho podobných asociací se inspirovalo vzorem egyptského Muslimského bratrstva, jež se stalo průkopníkem této dvojí identity politického a zároveň veřejně prospěšného hnutí. Nicméně

domněnka, že by se některá islamistická hnutí snažila využívat svoje dobročinné aktivity k masovým náborům chudých, byla vyvrácena řadou odborníků studujících aktivity islámských spolků například v Egyptě, Jordánsku či Jemenu. Islamisté v případech krizí mohou bezesporu mobilizovat masy, ale neděje se tak systematicky a ani to není cílem těchto hnutí. V některých případech ale důraz na charitu a zástupná role v sociální oblasti přispěla ke značné a kýžené politické podpoře mnoha původně militantních skupin, což z nich učinilo důležité hráče na blízkovýchodní politické scéně a přispělo k jejich postupné přeměně v politické strany (Hamás, Hizballáh).

Islámské charitativní organizace rovněž usilují o účast na politickém životě či o ideologický vliv v Evropě a USA. Zde je třeba v první řadě zmínit charitativní a neziskové organizace vybudované členy či sympatizanty Muslimského bratrstva a snaha o prosazení ideologického vlivu salafijského islámu. Sledování vývoje a činnosti salafijských charitativních organizací ukázalo na míru intolerance některých skupin a jednotlivců, stejně jako na genezi extremistických organizací typu al-Qá'ida ve válečných oblastech, jako byl Afgánistán či Balkán.

Zkrácená studie

Význam islámských charitativních organizací

Islámské charitativní organizace hrají důležitou úlohu v politickém, společenském a náboženském životě jak v muslimském světě, tak ve stále větší míře i za jeho vlastními hranicemi, zejména v USA a Evropě. Tyto organizace vytváří významnou složkou ekonomik muslimských států a zdroje, kterými disponují, jsou velmi značné, ačkoliv neexistují téměř žádná přesná či důvěryhodná data. Tyto zdroje tvoří jak finanční podpora různých, zejména islámských států a bohatých filantropů, tak i islámský systém dobročinnosti a samovýdělečných charitativních organizací, waqfů. Důraz na charitu je nedílnou součástí islámu. Islám zná jak povinnou dobročinnost formou náboženské daně zvané zakát, která je tradičně považována za jeden z pěti pilířů islámu, tak dobrovolnou almužnu zvanou sadaqa. Tato dobročinnost vychází z náboženských textů.

Tyto finanční toky jsou ale obětí zneužívání, které však rozhodně není chybou islámského náboženství jako takového, ale je třeba za ním hledat mnohem prozaičtější motivy, ať již kriminální, extremistické, politické či ideologické.

Islámské charity a válka proti terorismu

Západ se o islámské charitativní organizace začal podrobně zajímat až po teroristických útocích z 11. září. Zejména USA ve snaze najít viníka označily islámské charitativní organizace za jeden z hlavních zdrojů finanční a organizační podpory terorismu a Bushova administrativa podporována neokonzervativními kruhy jim vyhlásila značně zpolitizovanou „finanční válku“. Hrůza islámských „charitativních“ organizací bezpochyby zneužívala finanční pomoc určenou na humanitární účely k podpoře militantních hnutí. Nicméně toto tvrzení, podpořené celou řadou mýtů nebo tendenčních lží, jimž se nevyhnuly ani některé akademické publikace, by v žádném případě nemělo vést k zjednodušujícím a paušálním závěrům ohledně islámských charit jako takových.

Propagandistická mašinérie byla v tomto ohledu velmi výkonná a začala zahrnovat i velmi nebezpečnou metodu presumpce viny. Obvinění tak nepadala jen na hlavy charitativních organizací, ale i leckdy nicnetušících dárců. Problémy týkající se právních dopadů na dárcce měly zhojný dopad i na samotné fungování mnoha charit. Pouhý akt darování peněz islámské charitě začal být v posledních letech považován za napomáhání terorismu. V tomto prostředí snadno dochází k rozmazávání hranic mezi záměrem a následkem, legitimním a nelegitimním, úmyslným a nechtěným, přičemž dárci jsou trestáni za přechyby příjemců.

Saúdská Arábie

Americká CIA již v roce 1996 vypracovala tajnou zprávu pro americké ministerstvo zahraničí, v níž uvedla podrobnosti o tom, jak prominentní islámské charitativní organizace podporují terorismus. CIA ve své zprávě uvádí, že podle jejích informací zhruba třetina z 50 mezinárodních islámských nevládních organizací podporuje terorismus nebo zaměstnává jedince podezřelé z napojení na

terorismus. Většina těchto organizací měla svůj původ v Saúdské Arábii. Zdroji nadací je zakát, nad jehož výběrem dohlíží speciální odbor spadající pod ministerstvo financí. Členové vládnoucí rodiny se také rádi pyšní tím, že ročně věnují stovky milionů dolarů na zakládání islámských organizací, které pomáhají muslimům ve válkou zbídačených zemích, poskytují náboženské vedení dětem a budují mešity. Tyto aktivity, které již od 60. let stojí v ústředí saúdské zahraniční politiky, pomáhají po celém světě šířit salafijskou interpretaci islámu a také posilují legitimitu saúdské vládnoucí rodiny. Ovšem podezření, které se vznáší nad islámskými charitativními organizacemi kvůli jejich pomoci teroristům, notně komplikuje vztahy Saúdské Arábie zejména s jejím primárním spojencem na Západě – Spojenými státy. Navíc podle řady expertů se Saúdské Arábii kontrola nad mešitami i islámskými centry ve světě i interpretací islámu, která je v nich nabízena, již dávno vymkla z rukou, a celá řada dnešních salafistů se obrací proti ní.

Nejvýznamější saúdské islámské charitativní organizace

Hlavní organizací určenou k celosvětové propagaci saúdské salafíje je Svaz islámského světa (Muslim World League) založený v roce 1962 za pomoci egyptského Muslimského bratrstva. Finančně je podporován zejména saúdskou vládou a nejvlivnějšími saúdskými podnikatelskými rodinami a jen stěží může být považován za nevládní organizaci. Jedná se o největší humanitární organizaci v islámském světě s více než 100 pobočkami. Po vypuknutí afghánského džihádu štědře sponzorovala aktivity islamistů, řízené Azzámem a Ibn Ládinem. Organizace po celém světě rovněž podporovala hnutí snažící se vymýtit súfijské řády a lidové náboženské praktiky. Poskytovala také stipendia na saúdských náboženských univerzitách.

Podorganizací svazu je vlivná Světová islámská humanitární organizace (International Islamic Relief Organization), založená v Džiddě roku 1978. Organizace byla po 11. září vyšetřována pro své podezřelé finanční aktivity a pro napojení na teroristické sítě. Ačkoliv podpora radikálních organizací nebyla jejím oficiálním programem, celá řada západních analytiků věří, že značná část jejích prostředků určená na vzdělávání, zdravotnictví a další dobročinné aktivity skončila v rukou militantních hnutí (Tálibán, Hamás, Abú Sajjáf, Muslimské bratrstvo, al-Qá'ida).

Podobnou organizací se stalo i Světové shromáždění muslimské mládeže (World Assembly of Muslim Youth) založené v roce 1972 se sídlem v Rijádu. U jeho zrodu stálo rovněž Muslimské bratrstvo. Cílem shromáždění je mimojiné bránit muslimskou mládež před „zkaženými“ idejemi Západu. Ve skutečnosti se z řad shromáždění rekrutovalo mnoho extremisticky smýšlejících muslimů údajně napojených na teroristické sítě. Navíc organizace po světě šíří radikální islamistická díla. Organizací, která podléhala přímému dohledu saúdského ministerstva pro náboženské záležitosti, je i al-Haramajn. Založen byl jako odbor Svazu islámského světa v roce 1988. V rámci podpory šíření radikálního islámu se zasloužil například i o budování a restauraci mnohých mešit, vytištění milionů knih a pamfletů s islámskou tematikou, a vysílání imámů a muslimských „misionářů“ po celém světě. Ačkoliv existovalo podezření o tom, že některé jeho pobočky financují teroristy, al-Haramajn se dlouho těšil podpoře saúdské vládnoucí rodiny a vyhýbal se vyšetřování. Důležitou roli v podpoře afghánského džihádu a financování al-Qá'idy sehrál i saúdský Červený půlměsíc, který je do značné míry provázán s ministerstvem zdravotnictví. Byl jednou z prvních organizací, které poskytly finanční pomoc afghánským mudžáhidům a potažmo i al-Qá'idě.

Snaha o nápravu

Saúdská Arábie se ne zcela úspěšně snažila regulovat činnost charitativních organizací teprve v roce 1994 vytvořením dozorčího orgánu. Po 11. září, kdy vyšly najevo mnohé negativní skutečnosti o jejích náboženských i finančních praktikách, vyvinula značné úsilí na vylepšení svého obrazu a začala konečně považovat terorismus za svůj vlastní problém. Následovaly legislativní opatření ve snaze o transparentnost finančních operací. V roce 2004 byl založen také výbor na dohled nad charitativními organizacemi s úkolem kontrolovat rozdělování prostředků. V jeho pravomoci je mimojiné i audit charitativních organizací. Tyto kroky by měly vynahradit fakt, že Saúdská Arábie nezná daň z příjmu a s ní spjatý dohled nad výdaji, jak je to běžné na Západě. Nicméně navzdory všem doporučením a důkazům o zneužívání charitativních darů zahájily v roce 2003 ty samé charitativní organizace, jež byly v Saúdské Arábii „vyšetřovány“, svoji činnost v Iráku. Na změny v

praktikách některých saúdských charitativních organizací si tak Západ bude muset ještě počkat.

Al-Qá'ida a afghánské začátky

V roce 1984 Abdalláh Azzám spolu s Ibn Ládinem založili v Pešávaru instituci s názvem Úřad služeb arabským mudžáhidům. Azzám měl s charitativní činností bohaté zkušenosti, protože byl Saúdskou Arábií jmenován do čela pešávarské pobočky Svazu islámského světa, která měla za úkol koordinovat aktivity islámských humanitárních organizací. Pomocí úřadu šířili propagandu afghánského protisovětského džihádu a dávali dohromady peníze potřebné k indoktrinaci a výcviku desetitisíců muslimů. Část prostředků získávali přímo od saúdské vlády, část prostřednictvím výběru almužen v mešitách a část od bohatých obchodníků a příslušníků vládnoucí rodiny. Zdrojem financí byly i ostatní islámské státy a některá islamistická hnutí, jako Muslimské bratrstvo.

Když se protisovětský odboj úspěšně završil, nasměroval Azzám horlivost mudžáhidů proti Američanům, na něž začalo mnoho mudžáhidů hledět jako na nového úhlavního nepřítele, zejména po rozmístění amerických vojsk na saúdském území. Ještě před odchodem sovětských vojsk z Afghánistánu v roce 1989 se al-Qá'ida se svou socioekonomickou, politickou a vojenskou infrastrukturou začala přesouvat z Afghánistánu do oblastí regionálních konfliktů, jichž se účastnili islámští bojovníci. Velký úspěch zaznamenala i na poli charitativních organizací, když se jí podařilo nad celou řadou z nich získat kontrolu. Podle CIA například došlo k infiltraci jedné pětiny všech islámských nevládních organizací.

Al-Qá'ida a k ní přidružené organizace svoje finanční zdroje získávají čtyřmi způsoby. Patří k nim kriminální činnost, obchod, finanční pomoc států nebo státních činitelů a konečně charitativní dary. Ačkoliv prostředky získávané z prvních tří jmenovaných zdrojů bývají většinou mnohem větší a významnější, náboženští vůdci radikálních organizací přesto s oblibou zdůrazňují příjmy z charitativních darů, neboť jim to propůjčuje nezbytnou legitimitu. Organizace využívala pro převod peněz efektivní systém zvaný hawála (viz kompletní studie).

Al-Qá'ida v místech svého působení může jen stěží fungovat v izolaci. Ke svým operacím potřebuje finanční a logistickou podporu, která musí být mnohdy budována s několikaletým předstihem. Na Blízkém východě se organizace těší nemalé, byť mnohdy skrývané podpoře. Kromě toho se jí rovněž dostává štědré pomoci různých islámských filantropů a nadací. Al-Qá'ida během své existence vytvořila důmyslnou síť schopnou produkovat velké množství peněz a přesunovat je i své členy po celém světě. Tento systém je dokonalý v tom, že pomáhá uchovat skutečnou identitu dárců i příjemců v tajnosti. Za tímto účelem organizace založila mnohé legitimní instituce, včetně soukromých i státem podporovaných charit, bank a obchodních společností.

Balkán

Na balkáně působilo mnoho organizací, jejichž rivalita odrážela ideologický boj mezi některými blízkovýchodními státy – zejména Saúdskou Arábií a Íránem či Súdánem. Saúdská Arábie se po válce v Zálivu v letech 1990-1991, během níž povolila rozmístění západních vojsk na svém území, což vedlo k závažnému zpochybnění její legitimacy v očích islamistů, obávala toho, že právě Írán a Súdán by těchto protisaúdských nálad mohly využít ve svůj prospěch. Saúdská Arábie se rovněž obávala toho, že by se ší'itský Írán mohl prostřednictvím Súdánu pokusit ovládnout sunnitská islamistická hnutí. Dalším faktorem byly konflikty mezi některými vládami a jejich islamistickými opozicemi, které konflikt v Bosně využily k delegitimizaci moci těchto vlád a jejich politické destabilizaci. Takto se válku pokusilo využít například Muslimské bratrstvo, hlavní – byť nepovolená – opoziční egyptská síla, jenž prostřednictvím svého vlivu v různých profesních svazech zahájila masivní kampaň na pomoc Bosně.

V neposlední řadě se na podobě konfliktu podepsala revnivost jednotlivých islamistických organizací založených na Západě, jež využily své humanitární aktivity v Bosně k navýšení svého vlivu na muslimské komunity. To se týkalo zejména Velké Británie, v menší míře pak i USA a Francie. Kvůli vypuknutí války v Bosně vznikla na Západě celá řada nových „islámských charit“, ale nejdůležitější úlohu sehrály již existující nadace s funkční mezinárodní sítí poboček.

Islamisté se rychle naučili využívat různé mezinárodní islámské charitativní organizace, které na Balkáně působily. Jejich prostřednictvím získávali nezbytné dokumenty umožňující jim pod zástěrkou „humanitárních pracovníků“ volný pohyb oblastí. Ačkoliv charitativní organizace

podobná nařčení odmítaly, svědčí o této praxi desítky důkazů. Islamisté zneužívali charity také k pašování zbraní. Po vypuknutí konfliktu v Kosovu bylo možné předpokládat, že islámský svět zareaguje podobně jako v případě války v Bosně. Situace se ale vyvíjela značně odlišně a došlo pouze k nízké míře angažovanosti blízkovýchodních hráčů. Mnoho islámských charitativních organizací si během války v Bosně uvědomilo, že podoby islámské víry na Balkáně jsou v rozporu s jejich salafijskými zásadami. Odtud pramenila jejich menší ochota přispěchat na pomoc i svým „bratrům“ v Kosovu. Oblasti se navíc také dostalo alternativ v podobě křesťanských a některých liberálních tureckých organizací.

Bylo by hrubým zjednodušením popsat roli islámských charitativních organizací v Bosně jenom pomocí negativních výroků. Většina z nich během války poskytovala skutečnou humanitární pomoc. Zároveň ale reagovaly na to, co vnímaly jako hrozbu oslabení islámské identity. Obávaly se, že hromadný exodus muslimské populace by mohl ohrozit samotnou existenci islámu na Balkáně a že uprchlíci by se usadili v zemích, které by jim neposkytly „vhodné“ prostředí pro praktikování jejich náboženství. Z toho důvodu měly islámské organizace dvě priority: humanitární pomoc uprchlíkům a udržení muslimské populace v Bosně. Když počet uprchlíků stoupal a objevily se problémy s jejich repatriací, začaly se islámské organizace starat o jejich převoz do muslimských zemí. Další formou jejich „humanitární“ pomoci v zájmu ochrany islámské identity země se staly různé formy vzdělávacích programů a výstavba mešit a koránských škol.

Hamás a charitativní organizace v Palestině

Charitativní organizace v Palestině byly během 50. a 60. let víceméně apolitické. To se změnilo po porážce Arabů v šestidenní válce v červnu 1967, která znamenala velký neúspěch Násirova panarabismu a v důsledku politických tlaků došlo k rozštěpení OOP. Převahu získal Fatah, frakce Jásira Arafáta, který získal kontrolu nad charitami operujícími v Palestině. Zpronevěra humanitární pomoci, nejvíce se obohatil sám Arafát, nahrála islamistům, kteří se od 70. let začali velmi angažovat v islámské charitativní činnosti. Muslimské bratrstvo vytvořilo síť sociálních, vzdělávacích a jiných dobročinných institucí, čímž si získalo podporu značné části Palestinců. Na výstavbu a provoz mešit, propagujících ideologii bratrstva, přispívala v hojné míře Saúdská Arábie. Z Muslimského bratrstva vznikla původně čistě militantní organizace Hamás, jejímž účelem bylo zúčastnit se ozbrojeného protiizraelského boje, získat tak sympatie Palestinců na úkor sekulárních sil účastnících se odboje a zároveň však nezdiskreditovat Muslimské bratrstvo účastí na něm. Nakonec Hamás v podstatě převzal veškeré aktivity bratrstva, nicméně na veřejnosti se prezentoval jako organizace s ostře odděleným „politickým“ a „militantním“ křídlem. Díky politickým, sociálním a militantním aktivitám se Hamás stal největším a nejvlivnějším palestinským militantním hnutím a jeho popularita viditelně rostla na úkor OOP, kterou provázely korupční skandály. Jeho přeměna v politickou stranu vyla korunována úspěchem v roce 2006, kdy Hamás vyhrál palestinské parlamentní volby.

Zahraniční zdroje Hamásu – USA a Evropa

Většina příjmů Hamásu, dosahujících výše několika desítek milionů dolarů ročně, má původ mimo vlastní palestinské území. K dárcům patří různé zahraniční charitativní organizace, bohatí jedinci i naivní filantropové, korporace a zločinné organizace napojené na širší finanční sítě, které financují další teroristické organizace, včetně al-Qá'idy. Pocházejí nejen z arabských zemí, ale i z Evropy a Spojených států.

Nejdůležitější islámskou charitativní organizací v USA byly zastřešující Islamic Association for Palestine a Holy Land Foundation (HLF). Organizace získávaly finance a fungovaly jako „satelit“ Hamásu v USA. Sdružovaly i různé mládežnické organizace a měly značný vliv zejména na Saúdskou Arábii financovaný Council of American-Islamic Relations, významnou agenturu lobbující ve Washingtonu. V roce 2006 CAIR také oznámil, že „spouští masivní padesáti milionovou kampaň v televizi, rádiu a novinách jako součást svého pětiletého programu, jehož cílem je zlepšit porozumění islámu a muslimům v USA“.

Navzdory důkazům FBI, že HLF je krycí organizací Hamásu financující terorismus, nepodnikaly proti ní americké úřady dlouho žádné kroky. Nebylo žádným tajemstvím, že Clintonova administrativa hledala hlasy uvnitř muslimské komunity, rovněž nebylo tajemstvím, že právním

zástupcem nadace byl Vernon Jordan, Clintonův přítel a golfový partner. Vyšetřování se rozběhlo až za vlády George Bushe. Odkrylo mimo jiné další podezřelé finanční transakce, provázanost aktivit krycích organizací Hamásu v USA s Evropou, a další kriminální činnost. Třebaže HLF byla jako nadace zrušena, soudní proces s jednotlivými protagonisty byl velmi složitou záležitostí, která skončila pro americké úřady spíše neúspěchem. Kromě toho po uzavření HLF v roce 2001 pokračovaly ve financování Hamásu jiné, nástupnické charitativní organizace.

„Dobročinné“ aktivity Hamásu byly dlouho evropskými vládami přehlíženy či tolerovány. Teprve v září 2003 byl Hamás jako takový prohlášen v Evropské unii za teroristickou organizaci. Nicméně krycí organizace Hamásu po americkém vyšetřování částečně přesunuly své aktivity do Evropy, kde využívaly nejednotnou politiku členských zemí a různou legislativu regulující činnost charit. To bylo důvodem, že dvě z největších charitativních organizací financující Hamás v Evropě – Interpal a Al-Aqsa International Foundation (AIF) – dosud navzdory různé míře restrikcí v jednotlivých zemích nadále operují. AIF byla také jistou dobu členem svazu dobročinných nadací Unity of Good, jehož předsedou je známý a kontroverzní šejch Júsuf al-Qaradáwí.

Hizballáh, Írán a bonjádý

Íránský režim od roku 1979, kdy zvítězila islámská revoluce, spočíval na dvou nosných pilířích; vojenskou oporou se staly Revoluční gardy (*pásdárán*), zatímco finanční soběstačnost duchovenstvu zajišťovaly nově vytvořené charitativní organizace (*bonjádý*) nezávislé na státní kontrole a podřízené jen vůdci revoluce. Tyto nadace zkonfiskovaly a znárodnily ohromný majetek nepřátel revoluce a převzaly stávající charitativní nadace a náboženské waqfy. Výnosy pak byly využívány nejen na vlastní charitativní aktivity, ale i na rozsáhlou a rozmanitou politicko-ideologickou činnost. Jejím součástí byl i tzv. „vývoz revoluce“, jejímž přímým projevem byl vznik libanonského Hizballáhu. V čele bonjád stály prominentní postavy íránské revoluce, hlavně duchovní z řad jak vyššího kléru ájatolláhů, tak i níže postavených hodžatoleslámů. Některé bonjádý byly zase spojeny s armádou. Bonjádý jsou důležitým politickým nástrojem v íránské mocenské hře a zdá se, že vliv v nich je tradičně rozdělen mezi různé politické elitní porevoluční skupiny, které jsou zpevněny i příbuzensky.

Tak například v roce 1989 ájatolláh Chámeneí, krácející v Chomejního šlépějích, jmenoval bývalého velitele Pásdáránů Muhsina Rafiqdusta správcem snad nejvýznamnější íránské bonjádý Nadace utlačovaných (*Bonjád-e mostaz'afán*), zatímco Rafiqdustův švagr Akbar Hášemí Rafsandžání se stal prezidentem. Rafiqdust fungoval jako prostředník mezi gardami a nadací a podporoval jejich zájmy. Průmyslová činnost bonjádý sloužila jako zástěrka pro továrny na výrobu chemických zbraní. Po celé řadě finančních a korupčních skándálů byl Rafiqdust nahrazen Mohammedem Furúzandem. Jeho kariéra byla rovněž spjata s armádou a po revoluci se stal generálním guvernérem chúzestánské provincie. V roce 1986 sloužil jako náčelník štábu revolučních gard a v roce 1993 ho prezident Akbar Hášemí Rafsandžání jmenoval ministrem obrany.

Významnou Nadaci mučedníků (*Bonjád-e šahíd*, Martyr Foundation) zase od roku 1988 spravoval hodždžatoleslám Mehdí Karrúbí. V roce 1992 byl pro finanční nesrovnalosti odvolán a nahradil ho hodždžatoleslám Hasan Rahímiján, představitel „tvrdé linie“. Karrúbí se jako proreformní politik ucházel ve volbách v roce 2005 o prezidentský post a skončil třetí. Z porážky vinil duchovenstvo a revoluční gardy, které podporovaly představitele tvrdé linie Ahmadínedžáda. Ahmadínedžáda podporovalo vysoké duchovenstvo představované ájatolláhem Chámeneím. Opíralo se například o dvě nejvlivnější íránské bonjádý spravované ájatolláhy, Nadaci utlačovaných a Nadaci imáma Rezy, v jejímž čele stojí vlivný ájatolláh Abbás Vá'iz Tabasí. Za Tabasího syna je provdána Chámeneího dcera.

Bonjádý sehrály významnou úlohu ve financování Hizballáhu. Také díky nim mohl Hizballáh vystavět síť sociálních a zdravotních služeb na špičkové úrovni. Charitativní organizace hizballáhu podporovaly různé rozvojové projekty a poskytovaly půjčky zemědělcům i na bydlení. Významnou úlohu sehrála nadace *Džihád al-biná'* (doslova „džihád výstavby“). Kromě vlastní výstavby a poskytování levného bydlení nadace několikrát zasáhla a úspěšně vyřešila různé humanitární krize. Dnes se má zato, že íránský vliv na Hizballáh není tak silný jako v porevolučních letech, mimo jiné i proto, že nadace jsou de facto soběstačné díky výběru náboženských daní a dobrovolných darů.

Nadace hojně využívají i práci dobrovolníků.

Vytvořením rozsáhlé sociální sítě si Hizballáh zajistil pevnou voličskou základnu. V roce 1992 se poprvé zúčastnil voleb a zapojil se tak do politického života poválečného Libanonu. O povaze jeho dobročinných aktivit vypovídá také to, že rodiny, které ho nevolí, jsou vyloučeny z jeho sociálních plánů. Hnutí je také jednostraně proší'itsky orientované. Na druhé straně Hizballáh zaplňuje místo, přenechané mu státem.

USA

FBI si již na začátku 90. let byla vědoma toho, že některé islámské charity sídlící na území Spojených států zasílají peníze na podporu islamistů operujících v Afghánistánu, Alžírsku i na Balkáně. Tato praxe ale nebyla ani zdaleka něčím novým; desítky organizací z USA i Kanady v té době již více než deset let posílaly ročně miliony dolarů na pomoc jak palestinským uprchlíkům, tak i mnoha militantním islamistickým organizacím, včetně pozdější al-Qá'idy. Džihádisté vybírali prostředky na džihád v Afghánistánu a verbovali mudžáhidy. Samotný Azzám podnikl v první polovině 80. let cestu po 26 státech USA, která vyústila v založení více než třiceti poboček jeho Úřadu služeb. V té době byl Spojenými státy považován za přítele a spojence, který pomáhal zadržovat šíření komunismu. V roce 1991 se na podobou cestu za účelem získávání finančních prostředků vydal s falešným pasem i Ajman az-Zawáhiri. Pod rouškou pomoci pro „afghánské vdovy, sirotky a další uprchlíky“ vybíral peníze pro egyptský Islámský džihád.

Na území Spojených států se rovněž nachází několik nevládních, většinou charitativních organizací, které tam sice existují dlouhý čas, ale z nichž některé jako například Benevolence International Foundation (BIF) a Global Relief Foundation byly al-Qá'idou infiltrovány. BIF má své kořeny v pákistánské organizaci s názvem Islámský dobročinný výbor (*Ladžnat al-birr al-islámíja*), kde měla poskytovat humanitární pomoc afghánským civilistům postiženým válkou proti Sovětskému svazu. Po infiltrování ale poskytovala pomoc mudžáhidům v Afghánistánu, na Balkáně a v Čečensku.

Mezi další aktivity islámských charitativních organizací působících v USA patřilo šíření islámu – velice aktivní v tomto směru byla již zmiňovaná nadace al-Haramajn. Součástí této činnosti bylo zásobování vězňů překlady Koránu pořízenými salafisty a obsahujícími drobné odchylky od arabského originálu a významové posuny tak, aby byl vyzdvihnut význam džihádu a nesnášenlivost k jinověrcům a usnadněn nábor militantně smýšlejících jedinců. Podle oficiálních odhadů muslimové představují 15-20 procent všech vězňů ve Spojených státech. Podle odhadů z roku 2003 z těch, kteří ve věznicích „nalezli“ víru, přestoupilo 80 procent na islám. Právě islamizace amerických vězňů stojí za značným nárůstem islámu ve Spojených státech.

Na rozdíl od křesťanských nebo židovských organizací spočívá problém nejedné z islámských institucí v tom, že nemusí nutně reprezentovat postoje amerických muslimů. Mnohdy jsou zakládány cizinci a zdroje získávají rovněž ze zahraničí. Problém radikalizace některých amerických muslimů spočívá také v tom, že téměř většina mešit na území Spojených států je řízena výbory jmenovanými institucí s názvem North American Islamic Trust, jenž je financován ze Zálivu a jenž vlastní většinu mešit. Tato instituce má tak přímý vliv na to, jaká interpretace islámu získává ve Spojených státech přednost. Salafiji šíří v USA i další charitativní a neziskové (mládežnické) organizace.

Americká vláda svým muslimským komunitám dlouho nevěnovala žádnou pozornost, a proto k invazi islámských charitativních organizací došlo téměř bez povšimnutí. Vláda také dlouhá léta nezahájila vážně míněné vyšetřování, které by prošetřilo aktivity pochybných charit. Jedním z důvodů k tomu bylo i to, že mnohamilionová muslimská komunita začala představovat významný voličský potenciál. Nemalá část muslimů by totiž mohla „útok“ na poskytování charity, jeden z pilířů islámu, považovat za útok na islám samotný. Uzavřením některých charitativních organizací by tak americká vláda vyslala nepříznivý signál nejen mezi svou muslimskou komunitu, ale mezi všechny muslimy obecně. Situaci komplikovalo i to, že se na území Spojených států nachází zhruba 1200 mešit a islámských center a na pět set muslimských asociací, z nichž většina vybírá a rozděluje zakát a sadaqu. Tato síť finančních toků je jen velmi stěží kontrolovatelná. Samozřejmě je zapotřebí zdůraznit, že drtivá většina amerických muslimů nepodporuje politické násilí a s terorismem nemá nic do činění. Problémem na druhou stranu zůstává zažitě přesvědčení o moci

židovské lobby na utváření podoby americké politiky, obzvláště zahraniční.

Západní Evropa

Muslimové v Evropě tvoří velmi početnou menšinu, která se díky značnému demografickému růstu neustále zvětšuje. Evropa je vystavena politickému a ideologickému vlivu islámských charitativních organizací, které zde působí. Týká se to zejména Německa, Velké Británie a Francie. Významným rysem evropských islámských charit s mezinárodní působností je dobročinnost určená Palestině a palestinským uprchlíkům v arabských utečeneckých táborech na Blízkém východě. Muslimské země se snaží prostřednictvím neziskových a charitativních islámských nadací také působit na své (někdejší) občany a důležitou roli proto stále hraje národnost a státní příslušnost. Díky této nejednotnosti evropské vlády vítaly a v některých případech, např. ve Francii, vyžadovaly vytvoření jednotné autoritativní zastřešující islámské organizace, která by jim byla partnerem a zároveň oficiálním mluvčím všech muslimům. Tyto zastřešující organizace nebo jejich členské organizace mají status neziskových či charitativních organizací. Ve Francii je to například Francouzská rada islámského náboženství (Conseil français du culte musulman). O vliv ní soupeří zejména severoafrické arabské státy jako Maroko a Tunisko, tamní islamisté a Muslimské bratrstvo jako globálnější hráč.

I v Německu existuje několik zastřešujících organizací. O vliv nad tureckou menšinou se dělí dvě vzájemně víceméně antagonistické organizace: Islamrat für der Bundesrepublik Deutschland, zastřešující různé turecké islamistické strany a Ditib (*Diyanet İşleri Türk-Islam Birliği*, Türkisch-Islamische Union der Anstalt für Religion), organizace spravovaná tureckým úřadem pro náboženství. Ditib vysílá do Německa své státní imámy a učitele, kterým hradí platy. Pod zastřešující turecké organizace nepatří jedna z největších organizací Svaz islámských kulturních center (Verband der Islamischen Kulturzentren). Jedná se o nejstarší islámskou organizaci v Německu, spojenou s činností tureckého mystického řádu Süleymanci, majícího nejvíce přívrženců mezi starší generací. Mimo toto bipolární rozdělení odrážející do jisté míry vnitropolitickou situaci v Turecku stojí Ústřední rada muslimů v Německu (Zentralrat der Muslime in Deutschland), která sice vystupuje jako představitel všech muslimů v Německu, nicméně spojuje hlavně Araby, Afričany, Bosňáky a Albánce. Nárok Zentralratu vystupovat jako spolková organizace zastupující všechny muslimy byl zamítnut v roce 2001 soudem v Düsseldorfu, který jako důvod svého rozsudku uvedl existenci rivalské Islamrat. Zentralrat, jež je dnes v Německu asi mediálně nejznámější zastřešující islámskou organizací, vznikla v roce 1994 z popudu Muslimského bratrstva. To spolupracovalo v proselytizačních a politických aktivitách v Západní Evropě s neziskovými organizacemi jako saúdskoarabským Světovým shromážděním muslimské mládeže či bankou at-Taqwá.

Největší organizací zastřešující britské muslimy je Muslimská rada Británie (Muslim Council of Britain). Mezi členské organizace patří politicky velmi činná Muslimská asociace (Muslim Association of Britain). Je považována za organizaci s dominantním vlivem Arabů. Spolupracuje se Socialist Workers Party a byla protežována londýnským starostou Kenem Livingstonem, který udržoval dobré vztahy s Júsufem al-Qaradáwím, „šedou eminencí“ mnoha „charitativních“ a politických aktivit v Evropě i v muslimském světě, sympatizantem Hamásu a bývalým členem Muslimského bratrstva.

Muslimské bratrstvo je vskutku významným muslimským činitelem a v Evropě, kde usiluje hlavně o získání politického vlivu, využívá „západních prostředků“ jako politického pluralismu, liberalismu a svobody k prosazení vlastních dílčích cílů. Vytváří různé sociální, charitativní a mládežnické organizace a vyznačuje se politickým pragmatismem a líbivou rétorikou. Snaží se vytvářet dojem, že je mluvčím všech evropským muslimů, jejichž většina je však sekularizovaná. Jakožto islamistické sdružení je ale jeho konečným cílem ustavení islámského zákona.

Salafíja, další činitel v euroislámu, na straně druhé využívá ideologicky, nikoliv však vysloveně politicky, své charitativní organizace i finance určené na dobročinnost k šíření své ne právě tolerantní a snášenlivé verze islámu, jež je s evropskou tradicí zcela neslučitelná. Působení salafíje lze pozorovat jednak v umírněnější, oficiální podobě (loajální vůči monarchistickým režimům v Zálivu), například prostřednictvím různých islámských center krále Fahda a bývalou nadací al-Haramajn, jednak ve velmi extremistických podobách, zvláště v místech s poměrně vysokou

koncentrací islamistů (Londýn). Tato radikální podoba je ideově blízká al-Qá'idě. Evropské vlády by měly podporovat mystické náboženské řády a umírněné formy islámu, které mají v dějinách islámského světa dlouhou tradici, ale které byly kvůli špatné politické situaci a totalitarismu ve většině blízkovýchodních a afrických zemích vytlačeny radikálními nebo politicky orientovanými směry. Tento tzv. islamismus je tak logickým důsledkem blízkovýchodní reality a neexistence politické a náboženské plurality.